

foglalkoznak a regényes falakkal s furcsa dolgokat beszélnek a „vörös barátokról,” a kik egykor benne laktak, s a kik közül még most is lehet hébo-korba egyet-egyet látni holdvilágos éjjelen. — Ső- és faszállító tutajos oláhok nagyon gyakran látnak „valakit vagy valamit” a falakon.

Egy másik népmonda „tündérek várának” nevezi. A két monda rokon egymással; a vörös barátok minden évben egy fiatal leányt, a tündérek pedig egy legényt követeltek a vidéktől magoknak adóul.

A rom mai állapotában nagyon érdemes megsejtelésre egyönyör-érzet nélkül nem lehet a szemet rajta legeltetni. Az ablak-közökben maig is látható a régi festés s a várudvar közepén egy valódi művészettel épített *cziszterna*, mely oly mély volt, hogy a hagyomány szerint — egy belé dobott kacsa a Maroson uszott ki; a mi, a Maros közvetlen alatta folyván, hihető is . . .

Radnát, épen az indóház előtt — Lippával egy hajóhid köti össze, mely hid arról nevezetes, hogy *tarifája* az országban — még a pest-budai lánczhidat se véve ki, — legmagasabb . . . A hid maga elég rozszant hozzá!

Lippa ugyan kívül esik czikkünk czime körén, de kívül még a megyén is, s csakis a kedves szomszédság kedvéért teszszük a kurta kis kitérést. Nemrég ugy is még Aradmegyéé volt, s ma már Temesmegye tart rá számot.

Vára, — mely egykor a Solymoséval a Maros-völgy betett kapuját képezte, mely egykor épen oly hatalmas és még nevezetesebb volt, mint az, és mely ma már szintén olyan rom, mint az; valamint nevezetes régi nagyszerű monostorát jelenleg hallgatással mellőzzük; csak egy eddig jelentéktelen *kincséről*, mely szép jövőjének anyja lesz nem sokára, „savanyu kut” nevű primitív fürdőhelyéről szólunk néhány szót.

E fürdőt eddig bérlő kezelte s a közönség, mert épen nagyon jutányos volt — nem igen használta; csak egy közmondás keringett róla, hogy „a ki a lippai vizből iszik, az nem feledi el Lippát” . . .

Mint gyógyvizet már régóta alkalmazta egyes betegeinél megyei fő-orvosunk, a mellbajok speciális orvosa, és mindig kitűnő sikerrel.

A fürdő iránt folytonos figyelmeztetései és ernyedetlen pártolása által végre fölkelletto a kincstár figyelmét is, s jövőre maga a kincstár veszi kezelésé alá az eddig kevés figyelemben részesült, de a legszebb jövőre hivatott fürdő és gyógyhelyiséget.

A „savanyu kut” a várostól félóra járásnyira fekszik egy lombkoszorus hogyokkal körülölelt völgyben, egyetlen bejárással. A hozzá vezető ut illatos szénáskertek s árnyas fák közt fut s magának a völgynek éghajlata Olaszhoné; — levegője tiszta, üde, éltető; vize pedig, mely a hanyag kezelés mellett is mosásen bő, hatékony a mellbetegségek, s különösen a tüdőgümőkör ellen.

. . . Ez volt a vidék, melyet, természeti kincseivel, történelmi drága emlékeivel, páratlanul

szép, regényes vidékeivel, lakosainak egyszerű életmódja és foglalkozásaival rövideden ismertetni akartam; s ha kissé hosszabbra nyult az ismertetés, annak egyedüli oka ez áldott vidék gazdagsága természeti és történelmi kincsekben . . . Egy kedves jelenés e tündér vidék, melytől ha az ember megválnak, behunyja a szemét, hogy az ismerős kedves völgyeket, ormokat még egyszer lelkében lerajzolhassa.

Varga János.

számunk közölte. De különben is elevenen élnek a nemzet emlékében a hon szabadságharczában, a becsület sík mezején elvérzett, vagy az önkény uralma alatt vértanui halált szenvedett dicsők, s közöttök az igénytelen tett embere, a tiszta keblű, nemeslelkű báró Jeszenák János.

Az emlék, melynek képe itt áll olvasóink előtt, oltáralaku, karrarai márványból faragott fölapiján a vértanu élethű mellszobra látható. Az alapzat, melyen ez áll, a haza czimerével diszitett oltárkő; a czimeren, az 1849-diki állapotokat jellemzőleg a koronát lecsüggő függönszerű diszitény takarja el, bizonytalanságban hagyva a szemlélőt: rajta van-e a czimeren, vagy nincs? A szobor mellett a hazafiság

geniusza áll keblére szorított félkézzel, míg a másikkal a martyrság tövis koszoruját nyomja a nyugodt homlokra; alakja, arca, állása meghatottságot, mély fájdalmat s nemes nyugalmat tüntet elő.

Ez egész ábrázolat, mely erőteljes domborművet képez, trieszti szürkemárványból fényesre csiszolt s kétölnyi magasra emelkedő keretbe van illesztve, mely a családi sírbolt föl épített rácszott csarnok fülkéjéhez van alkalmazva.

Állványán a következő, általunk is már közlött fölirat olvasható (a négy sor költemény Gyulai Páltól):

„BÁRÓ JESZENÁK JÁNOS,

szül. Pozsonyban, 1800. január 22-dikén.

Szerette hazáját
Szívvel, szóval, tettel;
Védte szabadságát
Híven, becsülettel.
Áldozott, szenvedett,
Jutalmát nem kérte,
S nem küzdhetve többé,
Vérpadon halt érte.

Pesten, 1848. október 10.

Hamvait csakis 1867-ki
decz. 2-án hozathatá át
Emlékét örökítendő — gyászoló özvegye

gr. Forgách Aloizia.”

A keret felső részén pedig, erős sziklacsopor-tonaton, egyszerű kereszt áll, a hit örök jelképe.

A mű szobrászi kivitele jeles szobrászunknak Alexinek dicsőségére válik. Egyszerűség, bensőség, a felfogás és kivitel nemessége jellemzik e művet, mely hasonmái hazai műtárgyaink közt két-ségkívül az első helyek egyikét foglalja el.

A családi kegyelet, mely az elhunyt hamvai fölébe egy valódi művészi alkotást kívánt állítani, dicséretre nem szorult. A lelkes nő, özv. gróf Forgách Aloizia, midőn drágaelhunytját megtisztelte, egyszersmind hazai művészetünk pártolójául tűnik

föl, ki jól érzi, hogy a szív vallásos és kegyeletes érzelmei méltó kifejezést nyerhetnek a művészet által is, s maradandó emlékekben élnek általa nemzedékről nemzedékre.

A scarisorai jégbarlang.

Az érdek, melylyel a természet bámulatos tüneményeit kísérik, szorosan összefügg azon élvezettel, melyet azoknak átértése nyújt. Azt hiszem, hogy az utóbbi évtizedben oly általánossá

B. Jeszenák János síremléke. — (Alexi szoborműve után.)

B. Jeszenák János síremléke.

Lapunk f. évi 42. számában említve volt, dicső szabadságharcunk egyik vértanúja b. Jeszenák János síremlékének október 20-kán, az elhunyt halálának 20-dik évfordulóján, a pozsonyi evang. temetőben történt leleplezése.

Most alkalmunk van az Alexi által művészi-log kivitt szobor rajzát is bemutatni olvasóinknak.

Magáról a megdicsőültől, kinek emléke áll előttünk, nem s ükség hosszasan szólnunk olvasóink előtt. Életrajzát s arcképét mult évi utolsó

vált utazási vágy, még nagyobb mérvben a természettudományok népszerű elterjedésének, mint a közlekedési eszközök tökéletesbedésének eredménye. Feladatunknak o szerint csak úgy vélek eleget tehetni, ha a scarisora-i jégbarlang leírása elé, annak elméletét csatolom.

I.

A Bihar-hegység különös érdekét a Lias- és Jura-mésztelepeknek köszöni, melyek és jegezes köztei közé vannak beékelve s többnyire homokkő rétegeken nyugszanak.

A romboló hatás, melyet az időjárás, különösen pedig a víz e mészkőzetekre gyakorol, nemcsak szakgatott festői sziklacsoporthoz gazdagítja a vidéket, de alkalmat nyújt mindazon sajátos természeti viszonyok alakulására is, melyek a Karstot *) híressé teszik. A Bihar-hegység is kérkedhet patakokkal, melyek egyszerre eltűnnek s talán csak mérföldnyi távolságban bukkannak valamely barlang nyílásán újra elő, vannak időszakos forrásai is s fensíkjai hasadékok, tölések, aknák nyílnak, mint megannyi száj a víz fölvételére. Az e nyílásokon becsapó, vagy a kőzet kisebb repedésein beszivárgó víz sok esetben nagyon tekervényes utakat fut be, míg a homokrétegekig eljutva, azokból véglegesen tör elő. A legszebb, legtagasabb barlangokat a mész és homokrétegek határain, patakok kiömlésénél találjuk.

E Karst-képződmények (mert legjellemzőbben úgy nevezzük eme szakgatott mészkőleleteket) a Biharon 4000 láb fölül emelkednek, s épen e körülménnyel függnek össze ama sajátos jelöltek, melyeket e hegységnek még nyár dorekán is hóval telt vermei és jégbarlangjai nyújtanak. E jégbarlangok örökös tele, ellentétben a néhány öllel felettök elterülő nyári viránnyal, oly tünet, mely magyarázatot kíván; legyen tehát szabad megkísértenem, annak értelmébe tudományos fogalmak segítségével hívása nélkül is behatni.

Ki ne lett volna olvasóim közül már valaha pinczében, s ki nem törte volna fejét gyermekkorában a talányon: nyáron hideg, télen meleg; mi az? S ne találta volna ki több vagy kevesebb szülői segítség után, hogy az csak a kút vagy pince lehet. E szerint mindannyian saját gyermekkori észleleteik útján jutottak azon ismerethez, hogy a felszín alatti földrétegek nem melegednek, de nem is hűlnek meg soha annyira, mint maga a földfelület. Hozzá teszem, hogy az ily pinczék vagy épen nem, vagy csak nagyon rövid ideig vannak kitéve a napsugarak behatásának, s így a fűtényező, mely hőmérsékletüket meghatározza, a pincze falait körülvevő kőzetek által a felszínről levezetett meleg. Ezeket egybevetve, azon tételhez jutunk, hogy egy sziklának valamely pontjánál, mely melegét annak valamely más pontjától vezetés útján nyeri, a különböző időbeli hőmérsékletek között kisebb különbség van, mint a kiindulási pontnál a megfelelő időben levő hőmérsékletek között.

Kérem most a tisztelt olvasót, ássa (legalább gondolatban) pinczéjét egy-két öllel mélyebbre, s előre mondhatom neki, hogy akkor annak fenekén az évszaki hőmérsékleti változások még sokkal csekélyebbek lesznek, mint annak előtte. Okvetlen következménye ez az épen felállított tételnek, ha az új fenékig érkezett meleget úgy tekintjük, mintha az a régi fenékkal egy magasságu rétegekből indult volna ki. Ha tehát valaki pinczéjét légvonások és napsugaraktól teljesen elzárja s folyton mélyebbre és mélyebbre ás: el kell hogy érje azt a mélységet, melyben az egész év folyamán alatt, a legérzékenyebb hőmérőkkel sem lesz képes hőmérsékli változásokat kimutatni. Hamarabb mint reményli, talán már 4—5 ölnyi mélységben ol fogja célját érni.

A hőmérsékli különbségek e folytonos kiegyenlítése által a természet nem csinált egyebet, mint a közép számtani arányost kereste ki mind ama hőfokok között, melyek a felszínen az egész év folyamán alatt egymást követték. Ugyanazon műtét ez, melyet egy hely évi közép-hőmérsékének kiszámításánál végeztünk, s így e számítás eredménye s a felszínhez közel földrétegek állandó hőmérsékének észlelete között megegyezést várhatunk. E megegyezést csakugyan kimutathatjuk, mert a látszólagos eltérések, melyek talán első pillanatban zavarba ejtnek, a föld belsejében melege által teljes magyarázatot nyernek.

A magy. tud. akadémia budai észleldéjében

*) Karst nevét visel a júli alpok egy ága Illyriában, kopasz, barlangdús mészkő-hegység. Számos barlangjai közt legnevezetesebb az adelsbergi, melyet kéjutazóink a trieszti s fiemei utakban meg szoktak látogatni, a híres ezirknitzi tó közelében.

dr. Schenzl által eszközölt észleletek szerint, az egy egész év folyamán alatt előfordult legmagasabb és legalacsonyabb hőmérsék közötti különbség a föld felszíne alatt 4 lábnyira 11° C. volt, 12 lábnyi mélységben 4° C., 24 lábnyi mélységben már csak 0,6° C., s 40 lábnyi mélységben már kisebb mint 0,01° C.; míg e különbség a levegőben 30 fokot meghaladott. — Ámbár e számok csak helyi értékek s csak bizonyos közetrétegekre vonatkoznak, mégis a helyszínén tett észleletek hiányában feljogosíthatnak azon állításra, hogy a Bihar-hegység mészsíkláiban 10—20 ölnyi mélységben az évszaki hőmérsékli változások a foknak kis törtrészeit meg nem haladhatják, s így ott egy állandó hőfok uralkodik, mely csak kevésben tér el a megfelelő felszín évi közép-melegétől.

Lépünk tárgyunkhoz közelebb!

Mindazon hővermek, melyekre a Bihar átkutatva bukkantunk, több öl mélységű tölések-alakú üregek, melyek mintegy 4000 lábnyi magasságban sűrű erdővel borított helyeken nyílnak. E viszonyokból következtethetjük, hogy e helyek évi közép-hőmérséklete a fagypontra alóli. Félek, hogy többen olvasóim közül, az előrebocsátottak után a kérdést, mely foglalkodtat, már is ez egy körülmény által teljesen megoldva látják. A dolog még sem oly egyszerű.

A teljes megértés végett tekintetbe kell vennünk, hogy az említett mélyedések feneké három úton nyerhet meleget; először: mint már tudjuk, a kőzetet keresztül a fölületről levezetett meleg által; másodsor: a lég melegé által, melylyel érintkezik, és harmadsor a napsugarak behatása által. E meleg források elseje, mely a fenéken a felszín évi közép-hőmérsékletét, tehát egy fagypontra alatti hőfokot tölékszik fentartani, egész év folyton som fogja a tél folyamán alatt hullott havat megolvasztani. Csekélynek tartom azon hatást is, melyet e tekintetben a lég melegé gyakorol, mert egyrészt annak rossz meleg-vezetési képessége a hóval érintkező légrétegek jelentékeny megmelegedését nem eszközölheti; másrészt az alsó légrétegek, mint a nyár tartama alatt leghidegobbek, s így legsűrűbbek, e külső légáramlásoktól ment helyeken csaknem tökéletes nyugalomban lévén, csak kis mértékben eszközölhetik a lének keveredését útján melegedését. De ha a hó önfentartási küzdelmében ez említett két körülménytől talán még segítségre is számolhat, úgy a harmadik hőforrás, a nap annál elkeseredettebben tölékszik öt tüzes sugarával megsemmisíteni. Tárgitsanak bár a köröskörömelkedő védőbástyák csak perczekre is e hatalmas ellen támadásainak: a pusztítás, melyet az ezek alatt véghez visz, iszonyu; az elkerülhetlen sors, olvadás. Talán sikerülni fog egy-két ily jól épített erődítményben a sziklafalaknak fagyasztó ölélsükkkel éjjelenként behegesztetni a sebeket, melyeket nappal a nap sugarai ejtettek; de ily esetek csak a kivételek közé tartoznak.

Nagyon alkalmasnak tartom e hasonlatosságot arra, hogy tulajdonképeni tárgyamra, a jégbarlangokra áttérjek. Valamint nem kis mértékben emeli egy várnak erősségét, ha biztos menhelyekkel van ellátva, melyekben betegeit, vert hadait ismét talpra állíthatja, úgy biztosítja a tél uralmát s szolgálnak nemhelyeiül a jégbarlangok. Itélje meg a tisztelt olvasó, mennyiben jogosult e hasonlat. Kössük az épen loirt hővermek valamelyikét egy a fenéktől oldalvást benyúló üreggel vagy barlanggal össze, s elkészítettük a mintát, mely szerint a Bihar-hegység jégbarlangjai alkotva vannak. Tudjuk, hogy a viszonyok közt, melyeket mint a hővermek keletkezésére szükségeseket emeltünk ki, e barlang falai állandóan a fagypontra alatti hőmérsékkel kell hogy birjanak, és pedig annyival inkább, mert a napsugarak behatása ellen teljesen védve vannak. Ha most a nap a külső veremben hevesen tüzel, s az abban összegyűlt havat olvadásra bírja, úgy az ekként képződő víz a barlangba foly, s annak fenekével érintkezve, lassanként lehül, s azon újra megfagyva jégregeget képez. Így történik ez napról-napra, még pedig nemcsak a hőmezőről leolvadó vízzel, hanem azzal is, mely a verem nyílásán eső alakjában hull alá. A barlang jégregegeinek ezek szerint csakhamar óriási vastagságra kellene nőnie, sőt az egész üreget be kellene töltönie, ha a természet egy időben a barlanggal nem alkotott volna a felesleges víz eltávolítására szolgáló kiömlési csatornát is. E csatorna, melynek levezését mint a jégbarlangok keletkezésére szükségeset emeltük ki a scarisora-i barlangban feltűnően szomunkba ötlük.

A kép, melynek magyarázatát e sorokat írom, e barlang jég-stalagmitjait ábrázolja; a mód, melyen ezek keletkeztek, nem szorul hosszú magyarázatra. Említém már, hogy a víz a Karst-

féle mészkőleletekben nemcsak nagyobb nyílásokon keresztül ömlik, hanem apró repedéseken, csöveken keresztül is szivárog a föld alsóbb rétegei felé. E vizerek bizonyára a jégbarlangok hideg boltozatához is el fognak jutni, s részben már azzal érintkezésben megmeredve, jég-stalactitokat képeznek; részben pedig a fonékre hullva, azon eleinte jégdombokat, utóbb oszlopokat vagy gulákat, egy szóval stalagmitokat alkotnak.

II.

A Bihar-hegységben mindeddig csak két jégbarlang ismeretes, ámbár feltehetjük, hogy aknának vagy hővermeinek némelyike ilyenbe nyílik, a nélkül, hogy a felettök lépdelő utasnak lételük-ről még csak sejtelmé is volna. E barlangok egyike a betrana-i fensíkon, a Bihar csúcsától másfél mérföldnyi távolságban északra fekszik, s 1860-ban Kula nevű oláh vezető által fedezett fel, ki belőle egy belényesi czukrást jéggel látott el. — Ennél sokkal nagyszerűebb az, mely a topánfalvai kincstári erdő scarisora-i kerületében fekszik, s melyet e hegység oláh lakosai Gyezar-nak neveznek.

Vass József *) és Schmidl **) leírásai e barlangnak tudományos körökben máris hírességet vívtak ki, s úgy hiszem, az utolsó évtized folyamán alatt évenként találkozott egy-két társaság, mely megküzdött e kirándulás fáradságaival.

A Gyezar látogatására Rézbányából vagy Topánfalváról indulhatunk, s könnyen utba ejthetjük azt, ha e helyek egyikétől a másikhoz utazunk. Bármely oldalról jönnénk is, az erdőszlakot kell nyugvó, sőt alvó állomásul választanunk, mely a Disztityul patak s a Biharról leömlő Aranyos összefolyásánál áll, s melyben az ott lakó erdő-körülönél szíves felvételre számíthatunk. — Egészséges ló hátán a két kiindulási pont bármelyikétől hat óra alatt elérjük az erdőszlakot, s attól két órai gyalogolás után feljutunk a Gyezar szájához, mely 3752 lábnyi magasságban nyílik. Oda érve, sűrű, mondhatnám ős-erdő közepében 25 öl mély, s 30 öl átmérőjű csaknem kör alakú nyílás előtt állunk, melynek falai három oldalról függőlegesen merednek le, úgy hogy a lemenetel csak egy, még pedig az észak-keleti oldalon válik lehetségesé. S mily lemenetel ez! két már rothadozó fatörzsökből összekötözött létrára bizzuk nyakunkat, s meg kell olégednünk a másfél lábnyira egymástól elálló keresztfákkal is. Ha szerencsésen lejutottunk, egy újra-fagyás (regelatio) által keménynyé vált hómezőn állunk, körülveve meredek falak által, míg foltekinthe a kék ég s a zöldülő fák lombjai mosolyognak felénk. — Szemközt a létrával a délnyugati falban, o Jura mész-sziklák hasadási irányai által körvonalozott 5 öl magas kapu nyílik, melybe a hómező lehajlik. Nem emlékszem, hogy más alkalommal természeti tünetények által annyira meglepetve lettem volna, mint midőn a hómezőn le s ez ajtón beléptem. Mintegy varázsütésre eltűnt minden, mi a nyár heves életére emlékeztethetett volna, s a legridegobb téli kép terült el szemem előtt.

Tökéletesen sima jégfalakon, kör-alakú teremben állottam, melynek átmérője 25 öl, szabályos boltozatának legnagyobb magassága pedig 10 ölnyi volt. A kapun elégséges fény hatolt be, hogy a tárgyakat fáklya segítségével nélkül is megkülönböztessék. A bemenettől balra mintegy 10 láb magas szabályos jégdomb emelkedett; szemben ugyancsak egy kettős csúcsú jégdomb látszott, melynek csúcsai közel 4, illetőleg 3 öl magasak voltak, s a totóról vízesés gyanánt lehulló jégcsapokkal érintkeztek; végre jobbra egy beljebb ható sikátor nyílása volt kivehető. Balra a jobb domb megett egy akna nyílik, mely kétségtelenül e barlang kiömlési csatornája. Kulmer cs. kir. erdősz ebben kötélfügcsók, s összekötözött falétrák segítségével 40 ölnyi mélységre bocsátkozott le, a nélkül hogy feneket ért volna.

Tavaly szeptember 13-án, midőn o barlangot meglátogattam, a jégpadolat mintegy egy hüvelyknyi magasan vízzel volt borítva, mit részben a lég melegének, mely e teremben 5 foknyi volt, részben a hómező heves olvadásának tulajdonítok. Késő ősszel, mint mondják, o vízállás még sokkal magasabb; s ugyanannak kell tavasszal is történni, midőn az olvadás ideje alatt a nyíláson át nagy vízmonnyiségek ömlenek be. Megjegyzendő, hogy ott, hol a jég a sziklafallal érintkezik, az olvadásnak semmi nyomaira nem találtam.

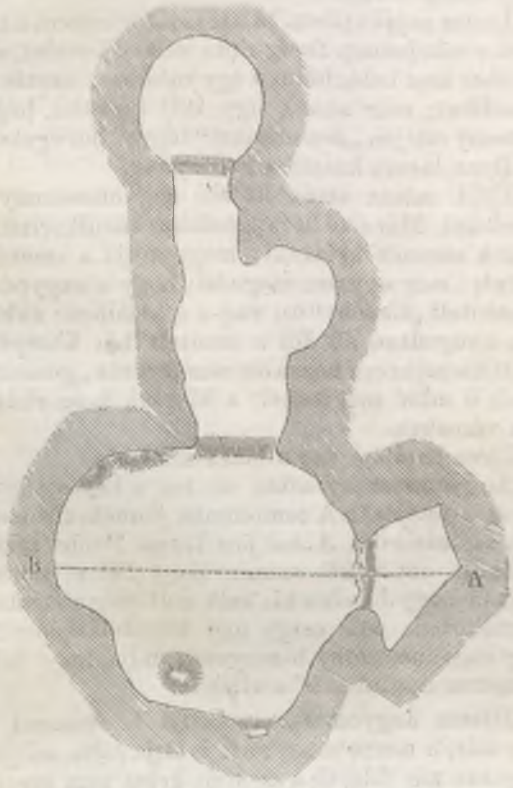
Az első tereméből 27 öl hosszú alagut vezet

*) Az erdélyi term. tud. társulat közlönyének 8-dik kötetében.

**) Das Bihar-Gebirge. Wien, 1868. Förster und Bartelmus.

egy fülke mellett el a barlang második teromébe. Ennek talapzata szintén sima jégréteg, mely azonban az első terem talapzatánál egy öllel mélyebben fekszik, úgy hogy a jég ebből amabba gáton lezuhanó vízhez hasonlóan hajlik le. E jégesésen csak fejszével levágott lépcsők segítségével bocsátkozhatunk alá.

Az alagut átlagosan 7 öl széles, s jelentőkenyebben csak közepén a fülke felé tágul ki, boltozata közepén 5 öl magas, s onnét az első terem felé hét ölnyi, a második terem felé pedig 4—5 lábnyi magasságig hajlik le. Ha a boltozat alacsonyága miatt helyenként meghajolni vagyunk kénytelenek, gazdagon kárpótol a természet a kellemetlenségért egy varázsa által, melyet más barlangokban hiába keresnénk. Az egész boltozat t. i. jégjécekkel van borítva, melyek hüvelyknyi nagyságu lemezekké, azok pedig a legsajátság-

A scarisorai barlang vízszintes átmetszete.

gosabb, többnyire hatszögű fűrtös idomokká csoportosulnak. Képzeltetik olvasóim a bűvös hatást, melyet a fáklyának vörös fénysugarai a csillárokon megtörve a szemlélőre gyakorolnak. Mintha a gyémántok milliói csillognának szemünkbe!

Sajátságos meglepetés vár reánk a már említett fülkében is, mert szemünk egy a jégben elterülő pocsolyában s néhány fatörzsekben ütközik meg. Mi módon kerülhetek azok oda. Egy pillantás a magasba válaszolni fog. A boltozat a fülke felett csaknem függőlegesen felfelé mered, s fent

A scarisorai barlang függőleges átmetszete.

hegyes csúcsot képezve, a szabadba nyílik. E nyíláson keresztül gyöngye fény hat a barlangba s kétségtelenül ezen hullottak a fatörzsek is alá.

Menjünk végre a templomba, mert így hívják a barlang második nagy termét. Az alaguton végig menve, 15 láb magas, az előbbihez hasonló jégesésen mászunk le s a szent helyen állunk. E terem szintén kör alakú, átmérője 10 ölnyi, boltozata pedig 11 öl magas; falai nagyrészt jéggel vannak bevonva, ámbar itt-ott a cseppkő-képződés nyomaira is akadunk; talapzata, mint a barlang többi részeiő tiszta jég s kitűnő azok felett jég-stalagmitjai által.

Már a bejárásnál 8—9 láb magas jég-oszlopok vesznek körül, s a teremnek majd minden zugában pillantunk meg ilyeneket. Az oszlopokat itt-ott hegyükkel lefelé fordított ékek, vagy egészen szabálytalan alakok váltják fel; de jellemző mind ez alakokra nézve, hogy felső részük tulnyomólag

van kifejlődve, s rondoson a molegen lecsepegtő viz által kivájt csécsze-alaku mélyedést tartalmaz.

A sok közül leginkább ama jégesoport vonja magára figyelmünket, melynek stalagmitjai (számra nézve 50-nél több) egy önállóan kiemelkedő hosszukás jégdombon vannak festői izléssel elhelyezve. Oláh pásztorok, kik ide vetődtek, e csoport középső legmagasabb stalagmitját a boldogságos szűz szobrával hasonlítva össze, a körülálló oszlopokat említett mélyedésükkel gyertyatartóknak tekintették, s a csoportot oltárnak nevezték el. Schmidl, midőn 1858-ban meglátogatta a barlangot, e hasonlatosságokat helyeseknek, s így az elnevezést jogosultnak találta. Később e szobor eltorzult, s én körülállói között hasztalan kerestem.

Fáklyafényénél lerajzoltam e csoportot keskenyebb oldalával, s e rajzot mutatom itt be ama tökéletesített alakban, melyet neki Keleti Gusztáv barátom adott.

Ugy hiszem, nem kis mértékben fogom növelni e sorok érthetőségét, ha ide csatolom a scarisorai barlang vízszintes átmetszetét, valamint a függőleges átmetszetet azon vonal mentében, melyet a vízszintes átmetszet rajzában AB-vel jelöltem.

B. Eötvös Loránt.

A zene hatása az emberekre és az állatokra.

(Folytatás.)

Az a hatalom, a melyet a zenének tulajdonítanak, t. i. hogy a szenvedélyeket lángra lobbantja vagy kioltja, egy rakás mondára nyújtott alkalmat. Dávid hárfázik Saul király előtt, mikor a gonosz szellem őt megszállja. Hasonló történetet beszélnek a híres Farinelliről. Mikor ő 1736-ban Spanyolországba ment, énekével V. Fülöp királyt egy igen veszélyes mélakórból gyógyította ki; a király magánál tartá őt, megtiltotta, hogy nyilvánosan föllépjen és kegyeivel halmozá el. Farinelli ez állását VI. Ferdinánd alatt is megtartotta.

Timotheus zenész Nagy Sándort egészen a dühösségig gyulasztá azáltal, hogy egy dalt phrygiai módon énekelt előtte s ismét lecsillapítá őt, mihelyt ugyanazt lydiai módon adta elő. Boethius beszéli, hogy Pythagoras egykor egy ifjút annyira fölhevülve talált a szerelmiáltás, zene és bor által, hogy az már épen készülöben volt kedveso házáat felgyújtani. A számósi bölcsésznek azáltal sikerült az ifjút észre téríteni, hogy a fuvoajátszó növel a phrygiai dallamot egy más szelidebbel cserélteté föl. Máskor ismét egy lázadást Lacedaemonban Terpander pusztán csak azáltal csendesített le, hogy cziterája mellé dalolni kezdett. Akkortájtban ez még lehetséges volt; ma már jáligha jutnánk ilyen eredményre, habár az egész policzia csupa gitárokkal és fuvalákkal volna is fölfegyverkezve.

A kelta papok a zenéhez folyamodtak, hogy a nép erkölcsét megszelidíthessék. A galloknál a bardok szétválasztották énekekkel a versenygöket. Váratlanabb az, a mit szt. Ágoston beszél: egy egyszerű fuvalás egy természeténél fogva érzelmeteljes népecskére oly varázst gyakorolt, hogy őt királynak választották.

Egy északi rege Nagy Sándor történetére emlékeztet. A jó Erich, Dánia királya, egy énekest hallott azzal dicsekedni, hogy hallgatóit kényekodve szerint haragos, vidám vagy szomorú hangulatba képes ojtani. Erich azonnal kísérletet akarván tenni, az énekes mondogatódzott s a veszélyt említő, mely abból származhatnék; de minél több kifogást hozott fel, a király csak annál inkább megmaradt akarata mellett. Mikor tehát a dálnok látta, hogy engedelmeskednie kell, minden fogyvert eltávolított s egyszersmind kérte, hogy néhány nézőt halltávolba állítsanak fel s parancsolják meg nekik, hogy szükség esetén elősiessenek, hárfáját kezéből kiragadják s verjék a fejéhez. Akkor a királylyal s néhány hű szolgálval bezárkózott és játszani kezdett. Legelőbb is egy melabús dallamhoz fogott, mely minden jelenlévő szívét szomorúságra hangolta; ezután egy vidám dalra ment át, hogy mindnyájan ugrálni és táncolni szerettek volna örömeikben. A dal egyszerre vaddá és tüzessé lőn, a hallgatók a legnagyobb izgatottságba jöttek s a királyt iszonyú düh szállta meg. Mikor ezt a künn maradt udvarnokok észrevették, előrohantak, elkapták a dálnoktól a hárfát s a fejére ütöttek vele, hogy hagyjon fel énekével. Hanem a királyt nehéz volt lecsendesíteni, s már több szolgát földre terített rettenetes ökölcsapásaival, mikor végre sikerült őt párnák alá temetni. Egy másik változat szerint Erich föltörte az ajtót,

kezébe kapta szabályját és azzal négy emberét lovágta; e miatt oly nagy bánkódás fogta el, hogy a kormányról leköszönt s Jeruzsalembe zárandokolt vezekleni; a halál azonban Cyprus szigetére elérte őt.

III. Henrik francia király idejében hasonló eset fordult elő. Joyense herczeg lakadalmán Claudin zenész nem ugyan a királyt, hanem egyik udvaroncát oly tűzbe hozta, hogy magáról teljesen megfeledkezvén, az uralkodó jelenlétében fegyvert ragadott; Claudinnak alig volt annyi ideje, hogy őt egy más dallam által ismét lecsendesítse.

Peter de Chateauneuf szerelmi dálnok, ki a XIII-ik században élt, hallgatóit a legmélyebben vala képes megindítani.

Nostradamus, a „provençei troubadourok életéről“ írt művében a következő adomát beszéli el róla. Midőn egyszer az említett költő, Roquemartino urnál tett látogatásából haza felé menvén a vallongue-i erdőn utazott keresztül, utonállók tartóztatták fel, kik lovát, pénzét s öltözetét is egészen az ingéig elvették tőle s meg akarták őt gyilkolni. Akkor kérte őket Péter, hogy legyenek oly kegyesek és hallgassanak meg tőle egy dalt, melyet énekelni szeretno, mielőtt meg kell halnia. A rablók beleegyeztek a költő kérelmébe és ez cziterája mellett egy dalt énekelt, melyet az utonállók tiszteletére rögtönzött; a dal úgy meghatá őket, hogy lovát, pénzét, ruháit, szóval mindenét visszaadták a költőnek s nagy tisztelettel eresztették el őt.

(Folyt. követc.)

A nemzeti színház igazgatásának történetéből.

A színházi enquete első ülésén Ribáry tanácsos a hivatalos iratokból merítve, előadá a nemzeti színház igazgatóságának történetét, 1840-től, mikor az intézet országossá lett, a jelen időszakig. A hivatalos lap a következő adatokat közli belőle:

A 1840-diki országgyűlés a posti magyar színházat a nemesség által fizetendő 400,000 pengő frt alaptőkével országos közintézeté emelte, a tőke kamataiból a színház föntartására évenként 16,000 pengő frtot rendelvén fordíttatni.

A színház átvételét, berendezését és szervezetét egy nagy országos küldöttségre bízta. Ez az igazgatást egy saját kebeléből választott kisebb küldöttségre bízta, művezetőül Simoncsits János ur nevezetvén ki. Az eredmény nem felelt meg a várakozásnak, mert a tőke 36,000 frttal megcsontkittatván, a színház 12,000 frt évi subvenczió mellett Bartay Endre magán-vállalkozónak adatott ki.

A rákövetkező országgyűlés 1844-ben a küldöttség működését megszüntette, s országos teljhatalmu főigazgatóvá gróf Széchenyi Istvánt választotta meg. Azonban a nemes gróf gyöngékedő egészsége s más elfoglaltatásai miatt a megiszteltetést nem fogadhatván el, helyette szintén az országgyűlés által gróf Ráday Gedeon választatott meg teljhatalommal, de felelősség mellett, rábizatván a főfelügyelet az intézet mind művészi, mind anyagi ügyeire nézve. Alatta a közvetlen műigazgatást előbb Bajza József, később Erdélyi János aligazgatók vezették, egész 1849-ig.

Ekkor az alkotmányos befolyás megszűnván, az akkori kormányzat igazgatóvá Simoncsits Jánost nevezte ki. Később fölbe báró Geringer — Augusz Antal elnökle alatt — egy bizottmányt helyezett, s nemsokára a műigazgatás a gazdaszatitól olvasztatván, Albrecht főhg, mint polg. és katonai kormányzó, intendansul gróf Festetics Leót, s gazdaszati igazgatóul Simoncsits Jánost nevezte ki, a főlügyelő magas bizottmány több nagytekintélyű urakkalegészítettvén ki. De az eredmény ekkor sem volt kedvező, mi eléggé kitűnik abból, hogy Nyék Mihály bizottmányi tag, — ki 1854-ben a két igazgató mellé harmadik társul adatott, — ugyanez évben Simoncsits Jánossal együtt a kormányhoz egy javaslatot terjesztett föl, mely szerint a nemzeti színházat ismét magán-vállalkozónak kellett volna kiadni, s föntartására részvénytársulatot alakítani. Az akkori kormány azonban e javaslatot mellőzte, s intendansul 1854. év végén gróf Ráday Gedeont nevezte ki.

Ez időben történt, hogy némely lelkes és derek hazafiak a színház föntartására — élükön gróf Károlyi György urral — adakozásokat akartak gyűjteni, s aláírási ivatek bocsátottak ki. De az akkori kormány ezt gyanus szemmel nézvén, a gyűjtést csak oly föltétel alatt akarta megengedni, ha a begyűlt pénz kezelése a kormányközögeire bízatik. Ez sokakat visszatartóztatott az adakozástól, s csak magán-uton lehetett összegyűjteni azon tőkét, melynek kamataiból a színház évek óta